

מגד

יורה דעה

144

אלול תשע"א

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה מאת הראי"ה קוק זצ"ל

"הבושה שמתביישים בפנימיות הלב מפני החטא, אף על פי שהיא דבר שבטבע, מכל מקום יש בה קצת כפרה. וכשמשימים הלב להרחיב את הבושה, כל מה שהיא מתרחבת הרי היא מרחבת את חוג הסליחה על כל החטאים כולם ... ואם כן, המתבייש מאחד מחטאיו - מכולם הוא מתבייש, והרי התשובה של יראת ה', שהיא הבושה, מתפשטת על כל שיעור קומתו, ומתכפר לו בזה אפילו מחטאים דבעינן בהו תשובה רבתא".

(אורות התשובה פרק יד, כד)

בושה ותשובה

חז"ל אומרים כי "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו" (ברכות יב), מדוע? האם "מספיק" שאתבייש בכדי שימחלו לעוונותי? מה עניינה של הבושה בתהליך התשובה?

מהי בושה? רגש שלילי חזק המתעורר אצל אדם החש כי הזולת או הוא עצמו, מבקרים אותו בעקבות מעשה שעשה בניגוד לנורמות המקובלות עליו או על החברה. תחושת בושה נובעת לרוב מתחושת אשמה. הבושה מתעוררת כשיש גילוי של המעשים: או שאחרים מגלים או שהאדם עצמו כביכול "גילה" שהוא עושה מעשים רעים.

בתפילת רב המנונא אותה אנו אומרים ביום כיפור: "אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי, עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי. עפר אני בחיי, קל וחומר במיתתי. הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה. יהי רצון מלפניך שלא אחטא, ומה שחטאתי מחוק ברחמיך אבל לא על ידי יסורין" (מסכת יומא, דף פז, עמוד ב).

ביום כיפור אדם חושב על מעשיו ומגלה כי קיים פער בין מה שראוי לעשות ובין מה שהוא היה רוצה לעשות ולכן הוא מתמלא בושה.

מתי אדם איננו מתבייש? בשעה שאין הוא רואה כי עשה מעשים שאינם ראויים. "הרעות כשהן מתעצמות בטבע הנפש להיות עצם מעצמיו, לא יוכל העושה הרע להרגיש כל רגש של בושה, שהרי כל הרעות הן לפי ערך כבודו שהושפל" (עין איה ברכות, פרק ראשון, קסט)

מי שנפשו כל כך הושחתה וכבודו הושפל, אין הוא מכיר במעשיו הרעים וממילא אין הוא מבקר את עצמו על מעשים אלה ואין לו בושה. "אמנם, בהיות האדם מרומם בנפשו למעלה משפלות השחיתות, אז ישוב להתבייש בכל פועל רע, וצער הבושה ירשים יותר את תיעוב הרע וחשק הטוב שנחסר לו... מה שאין כן עז פנים שלא ידע בושת והרעות הם קנייניו העצמיים, הוא לא יתמרק כדרך שמתמרקות הנפשות שרק מקרים רעים נטפלו להן ... עז פנים לגהינום ובושת פנים לגן עדן" (שם).

שאלת מעלת האדם ותשובתו אינה תלויה בעיקר במעשיו כי

אם ברצון האדם ובטהרת נפשו. עיקרו של האדם הוא רצונו. האדם מורכב משכל, רצון ומעשים. המחשבה היא כח חשוב מאד באדם, אך אדם יכול לחשוב מחשבות ולא להסכים איתן או לא לחיות על פיהן. כך גם מעשיו של האדם יכולים להיות מזויפים. אדם יכול לעשות מעשים שאין הוא מאמין בהם ואינו רוצה לעשותם. אך רצון האדם הוא הדבר האמיתי ביותר בחייו. רצונו של האדם הוא עצמיותו. אי אפשר לכפות על האדם רצון שאינו שלו. ולכן הרהור תשובה הוא יסודה של התשובה. שכן כך אמרו חז"ל על מי שקידש אשה "על מנת שהוא צדיק גמור" שהיא ספק מקודשת "שמא הרהר תשובה בלבו". (קידושין) יש אדם הרוצה טוב אך מסיבות כאלה ואחרות אינו מצליח להוציא אל הפועל את רצונותיו הטובים, ויש הרוצה ברע ולשם כך משתמש במעשים טובים.

"רחמנא לבא בעי". הקב"ה מתבונן בלבב: האם לבו של האדם טהור? האם רצונותיו חיוביים? מי שנפשו הושחתה אינו מבחין בין טוב לרע, אינו מבקר את עצמו וביקורת של אחרים אינה פועלת בו. אדם כזה אין לו בושה. מי שנפשו טהורה והוא חפץ בקרבת אלקים מתמלא בבושה כל אימת שנזכר במעשיו הרעים. הוא מבין כי קיים פער בין מה שהוא רוצה וצריך להיות לבין מה שהוא עכשיו. בושה זו היא יסוד התשובה ויסוד טהרת הנפש. הבושה מלמדת על רצון האדם.

הרב מוסיף ומלמד אותנו כי בושה של האדם על חטא אחד, על מחשבה רעה אחת, בסופו של דבר מקיפה את כל חייו של אדם. הבושה אפילו מדבר אחד מלמדת כי האדם רוצה להיות טוב ולעשות את הישר בעיני ה' גם אם ברגע זה הוא חושב ומתבייש רק מדבר אחד. נפש האדם אחת היא והרהור הבושה והתשובה פועלים על כל נפשו.

חז"ל אמרו כי לעם ישראל ישנן שלוש תכונות המאפיינות אותו ואחת מהן היא: 'ביישנים'. על יסוד דברים אלו אומר ר"נ מברסלב כי מי שאין לו בושה בידוע שלא עמד על הר סיני. מכיוון שנשמה שנטע בורא העולם בישראל טהורה היא, היא ממחרת להתבייש בשעה שהיא עושה מעשים שאינם טהורים ורחוקים מקרבת אלקים. הבושה מלמדת על תכונת התשובה הקיימת בישראל.

הרב זאב קרב

שיבת קרני שומרון ת"ו

השיבה אל השפה

המתהווה בשעה טובה בארץ ישראל. מאידך גיסא, ראה הרב בחומרה רבה את הנסיון הנואל לראות בתחית השפה את חזות כלל מהלך התחיה. לדידו זהו חלק – גם אם בהחלט חשוב ונכבד, ובכל זאת רק חלק – ממהלך תחיה כולל ורחב ומקיף הרבה: תחית התורה, תחית המצוות, תחית האומה, תחית הארץ וכו' ובמסגרת זו בהחלט גם תחית השפה.

ביטוי נאה להיבט החיובי נתן הרב בהדגישו את הזיקה המהותית שבין אומה לשפתה: "השפה, מתוך שהיא נובעת מרוח האומה, פועלת היא להטביע יפה את חותם האומה על-ידי התגברותה ושלטונה בחיים ובספרות. שכך היא המידה שהענפים מגבירים הם בהתגדלם את כח שרשם וגזעם, בהזיקים אותו לפעול ולהשפיע בהם חיים ולח" (אורות ישראל עמ' קסד).

בדברים אלו לא רק מובעת עובדה - מובעת גם משימה: כשם שבמשל, עיסוק מתמיד ומדויק בטיפוח הענפים עתיד בע"ה לשבח ולטייב את השורש והגזע, כך גם בנמשל, ביחס לשפה, בידינו הדבר.

הרב היה – כמובן – לא רק נאה דורש אלא גם נאה מקיים. הוא העיד על עצמו כי בתלמודי התורה שתחת פיקוחו הוא "משתדל שהכל יהי" נלמד ונדבר בשפתנו במכונונו, ולא לבד משום שלא נהי' לצחוק... אלא משום שאותה הנשמה הלאומית בעצמה, המכה גלים בלב כל טובי עמנו, היא מפעמת – ועוד ביתר שאת – בלבנות בני-תורה טהורי-לב, שעל דגלם הנו שואפים להמנות, והיא מכרחת אותנו להחיות את שפתנו יחד עם תחית עמנו וארצנו" (אגרות הראיה, א, עמ' שסג-שסו).

במקביל, קיימים גם ביטויים מובהקים להיבט השלילי. הרב סבר כי מהלך שיראה חלילה בתחית השפה את חזות-הכלל, מסוכן והרסני ביותר. בענין זה הוא מתבטא בסגנון שכמעט אין קשה ממנו. באיגרת ל"ועד התחכמוני" (אגרות הראיה, שם, עמ' רסח-רסט), נתן הרב דעתו לשפת ההוראה והלמידה: "מובן הדבר שנכון לעמוד לימין הלוחמים עבודה בגבורה, אבל עם זה חלילה להסיח דעת מהארס המסתתר המהרס את יסוד קודש ד' באמונה, ברגש ובמעשה... בשלהבת קודש הנו חייבים להלחם, בנועם ושל' ובהרגשת

שעה שהתחוללה בארץ ישראל המנדטורית 'מלחמת השפות' (סערה ציבורית שהתרחשה בארץ בתחילת המאה שעברה סביב מקומה של העברית במערכת החינוך), שלח מן הראי"ה קוק זצ"ל איגרת ל"גדוד לוחמי השפה" (ארגון שפעל בקרב היישוב היהודי למען השלטת השפה העברית), ובה כתב: גדוד יקר מגיני השפה!

עוסקים אתם במסירות לב נאמנה בחלק רשום של החזרת עטרת ישראל ליושנה. שפת קדשנו שנשתכחה מפיות רבבותינו, הנכם הולכים ועמלים להשיבה בפי גדולינו וקטנינו. ישר כחכם ותחזקנה ידיכם, בעבודת הקודש הזאת של השבת שפת קדשנו בדיבור החי, השקולה כשיבת ארץ ישראל הקבועה לחיי עולם. בטוח אני בכם שלא תשכחו את הכלל הגדול מכללי התורה כי 'כל דבר שהיה בכלל יוצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא'. יסודות רבים וערכים גדולים, שהם הם עיקרי מהותנו ונושאי תחיתנו ותקוותנו בעבר ובעתיד, נשתכחו לצערנו הגדול מחיי חלקים ידועים בדור בנינו.

ואתם גדוד חלוץ חמוש ברוח נכון, לכו ככוחכם זה והתאמצו גם אתם לעבוד יחד עם הגנת השפה, בהחזרת כל עטרתינו ליושנם. היו בעצמכם למופת, למען דעת כי השאיפה לתחית השפה אינה שאיפה בודדת שלקחה לה רק ענף אחד מעץ חייו, כי אם היא תהיה לשאיפה כוללת רבת אונים ורבת תוצאות... להשיב לנו על ידי תחית שפת קדשנו ובכוחה את כל חיינו העצמיים, את כל משמרת התורה והמצוה, אשר בהם קנתה שפתנו הקדושה את כל כוחה ואת כל ערכה הנצחי בישראל ובעולם.

חזקו ואמצו, אחים חביבים, והמשיכו מפעלים חיים, טבעות רבות ערך להשללת הגדולה והקדושה אשר חזו נביאינו (צפניה ג, א) בתעודת בנין ארצנו ושיבת שבותנו: "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ד'". (חזון הגאולה עמ' רעב-רעג).

איגרת זו מבטאת בתמצית את יחסו המורכב של מן הראי"ה זצ"ל למהלך התחדשות-החייאתה של השפה העברית על ידי "מחיה השפה" אליעזר בן יהודה ועמיתיו. מחד גיסא, הרב תמך ועודד, גיבה וחזק את המהלך, את העושים ואת המעשים, שכן הוא רואה בתחיה זו לבנה בבנין הבית הלאומי

קולות נבואה

חודש אלול מכיל ציוני דרך משמעותיים בחיי מן הראיה זצ"ל.

בחודש זה עלה אורו - הוא נולד בט"ז אלול תרכ"ה, באלול עלה ירושלימה לכהן בה כרב העיר*. ובחודש אלול נקרא לישיבה של מעלה.

מאז עלייתו לגני מרומים ועד היום הולכים ומתרבים לומדי תורתו, העוסקים במשנתו והצועדים לאורו. הללו נמנים על קשת רחבה של אנשים מכל גווי החברה הישראלית, כדברי הרב יעקב משה חרל"פ שהיה תלמיד - חבר למן הרב: "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחיהם - שרשמי חזיונות חיהם, מפליאים ומרוממים את נפשות הדורות הבאים, שיתעוררו להתדבק בדרכיהם וללכת באורחותיהם, אורח-צדיקים ההולך ואור עד נכון היום".

עלון "מגד ירחים" העושה להפצת משנת הרב ומורשתו מתמיד בהופעתו מידי חודש בחדשו ברציפות זו השנה העשתי עשרה. החל מחודש זה יופיע העלון בעיצוב מחודש כך שתתווסף לקורא חוויה אסתטית. החידוש והצבע בכוחם היוזאלי ירחיבו דעתו.

עלון חודש אלול מתמקד בנושא השנתי "השפה העברית". נחוש את אוירת התקופה, את חבלי השלטתה של השפה העברית בחיי היום יום, את אהבתו הרבה של הרב לשפה העברית ויחסו המורכב לנושא במציאות אותם ימים. נעמוד על הקשר בין אליעזר בן יהודה למן הראי"ה. בעקבות חיבורו הגדול מילון השפה העברית הוא נזקק לסיועו של הרב ביעוץ ובהכוונה בבעיות הלשוניות בהן נתקל עקב עבודתו.

א. בן יהודה ראה ברב את האדם שביכולתו להיות לו לעזר ולמצוא פתרונות לשאלותיו.

מתוך אגרות תשובותיו של הראי"ה אליו, נכרת שליטתו הרבה של הראי"ה באוצרות הרוח שבמקורותינו. למרות שהיה בחופשה ללא ספרים תשובותיו מתוך הזכרון מפליאות. ודאי שמתם לב כי א. בן יהודה באגרותיו, נוהג היה לציין בראש כל אגרת את מספר השנים לחורבן הבית או להחזרת בבלפור. את חורבן הבית הוא ראה כאסון לאומי בעל משמעות עמוקה לדורות, ואת הצהרת בבלפור - כאירוע מכונן בחיי עם ישראל וכהישג גדול לתנועה הציונית בה דגל. יחסי קירבה ושכנות שררו בין השניים, אך גם מתח אידיאולוגי. הרצי"ה נוהג היה לספר - באחד מימי השישי כשמין הרב למד את שיעורו הקבוע עם תלמידו הרב יצחק אריאלי המשגיח, נכנס באופן פתאומי לחדר א. בן יהודה, כדי לשאול את הרב על מקורות חז"ל למלים שונות לצורך המילון שחיבר. הרב ענה לו בבקיאיות עצומה. אחר כך שאל אותו הרב: "אולי כבר זמן לשובר...?" בן יהודה הסתכל ברב וענה בלחש: "אולי... באותו ליל שבת נפטר א. בן יהודה."

בהזדמנות זו שלוחה תודתנו לכל המסייעים והעושים להוצאת העלון. לקוראים, לתורמים לאנשי צוות "בית הרב" ואחרונים חביבים הכותבים השותפים עמנו בהנחלת משנת הרב ומורשתו לציבור הקוראים.

תודה מיוחדת לרב זאב קרוב שהתמיד בכתיבת מאמריו לאורך השנה במסירות הראויה להערכה. הוא העשיר אותנו הקוראים ופתח לנו צוהר לעולמו הרחוני של הרב בצורה עמוקה, ברורה ואקטואלית. קריאה מהנה, היו כולכם ברוכים מאת ה' והי נועם ה' עליכם.

שנה טובה ומבורכת כתיבה וחתומה טובה לכל בית ישראל.

שושנה רייך העורכת

*אח"כ נבחר לרב ראשי

בג' אלול תרצ"ה השיב מן הרב אברהם יצחק הכהן זצ"ל את נשמתו לבורא

בנו של הרב הרצ"ה, מתייחד בתפילה סמוך לקבר אביו בג' אלול

רבים חושבים: הרב היה רבם של בעלי המחשבה, של עמוקי הרגש, ואילו פשוטי-בני-עם לא נהנו לאורו. ולא היא. עם כל גדלותו וענקיותו היה קרוב ומוכן גם לבעלי הפשטות, להולכים בתוכם ולחושבים ביושר. כדרך כל גדלות אמיתית לא פגמה זו את הפשטות הטבעית ולא עוד אלא שהעלתה את האחרונה לדרגת פשטות עליונה.

ודבר זה בא לידי ביטוי בסעודה השלישית. כאן יכולת לראות לא רק את בני העליה שמועטים הם אלא גם את בני הבית שמרובים הם. מיד אחרי הבדלה, אגב עשון סיגריה ראשונה, ניתן לך להבחין כיצד הדברים נשמעים ועד היכן הדברים מגיעים.

החסיד החב"ד עמד וטען: פרקי תניא, לקוטי תורה – בפועל ממש. ולעומתו השיב החסיד הפולני: מה שייך – "שפת אמת". ובפינה אחת עמד הד"ר הגרמני, הצעיר והתפעל: הרי כאן "מורה נבוכים" בלבוש של מסתורין והרב הליטאי המיושב "לקק את אצבעותיו" מן ה"טייערע טיעפע רעיונות" של דרוש. אלא שמלבד כל אלה עמד מסביב צבור גדול של "יהודי כל השנה" ולא אמר כלום ורק חזותו הוכיחה עליו, פניו קרנו מ"עריבות ידידות מתיקות ונועם ד" ובלבו נתמלא על גדותיו מן הדברים כפשוטם, אהבת ה' כאש מתלקחת ואהבת ישראל וארץ ישראל כשלהבת יוקדת, כי אמנם הייתה השיחה "ככולוהו תנאי וככולוהו אמוראי" – הים שלו היה מלא מכל הנחלים וכל אחד טעם בו את טעם מי מדינתו – אבל על כל אלה היה בו משום סיפוק מלא לנפשו הכשרה הכמהה של יהודי רגיל, היא עודדתו בתום אמונתה הקרינתו מזיו שכנתה.

הרב מ.צ. נריה

מתוך המישור שנת ת"ש 1940. 6.9.

מסע הלוויה

כבוד מלא, נגד הרשלנות מעבר מזה, נגד החנופה של ההתבלבלות מעבר מזה, ונגד ההפקרות והכפירה מעבר מזה, אפילו כשתהיה עדויה בפאר הלאומיות והשפה וכל מיני תבלין שבעולם".

בבידולה של השפה ובהצגתה כעיקר התחייה, ראה הרב לא רק זיוף חמור אלא גם מעשה שעלול להוביל "לשנאת ישראל וארץ ישראל"! באחת מאיגרותיו (אגרות הראיה, שם, עמ' קפב-קפג) הוא כותב למר יהושע שאכנאוויץ: והיד הרמה המחומשת בהפקרות ודרכי הגויים, באין זכר לקדושת ישראל באמת, המחפה את חרסיה בסיגים של לאומיות מזויפת בגרגרים של היסטוריה ושל חבת השפה, המלבישה את החיים צורה ישראלית מבחוץ במקום שהפנים כולו הוא אינו יהודי, העומד להיות נהפך למשחית ולמפלצת, ולסוף ג"כ לשנאת ישראל וארץ ישראל, כאשר כבר נוכחנו ע"פ הנסיון - היד הטמאה הזאת תתגבר, אז אין די באר גודל האסון.

עם זאת, הרב - כדרכו - אינו מתיימש אלא מביע בטחון בד' "שלא יתן למוט רגלנו, וכל חרד לדבר ד', וכל הפץ בישועת עמו וארץ קדשו, יעמד על דגלנו, ונתחיל ליסד בציון פינת יקרת, ולהחיות את הישוב החדש, על בסיס טהרת האמונה..."

בשל כך, גם אם הרב ראה עקרונית ברכה רבה בהנחלת השפה העברית המתחדשת לצעירי ישראל, הרי למעשה, במקרה בו עלולה הייתה להיווצר התנגשות בין הוראת ש"ס ופוסקים בעברית מזה ובין איכות הלמידה מזה, נכון היה הרב לוותר על העברית. לצדד בלמידה ביידיש, ובלבד שאיכות הלמידה תהא רמה וראויה, זאת למימצער לטובת העיליים המובהקים. בהתייחס לדמותו של המורה – דמות, תרתי משמע – העדיף אפוא הרב מורה "תורני" על מורה "עברי". כך מספר רבנו הרצ"ה זצ"ל (לשלשה באלול, עמ' לח):

כשבאו עסקנים וחפצו ליסד חדר מתוקן ללמוד עברית, עם מורים יתרי שפה וחסרי תורה, עיכב את זה באומרו: מוטב שהמורה לא יהיה מדקדק במבטאו בקראו עם התלמיד את הפסוק שבתורה "ולא תשחית את פאת זקנך" אבל התלמיד יראה שהמורה מקיים במעשה את הפסוק הזה, מאשר המורה יהא מדקדק במבטאו באותו פסוק והתלמיד יראה שאין המורה מקיים אותו במעשה.

אמור מעתה: שלא כדימיו הרווח אודות מן הרב זצ"ל ולפיו הרב תמך, חד-מימדית, בתחיית השפה העברית, הרי האמור מעלה מלמד על תפישה מורכבת ועדינה הרבה יותר תפיסה שהיא בהחלט דו-מימדית: תמיכה - כן, בערבון מוגבל - גם כן. דומה שמקרה זה, של קעקוע סטריאוטיפי אודות הרב, בהחלט "לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא".

לעיון נוסף: נריה גוטל, 'בין תחייה לחידוש - בין הראי"ה קוק לבן-יהודה', ספר מרחבים (תשנ"ז), עמ' 323-391; הנ"ל, נריה גוטל, "יחסו של הרב קוק לתחיית הלשון העברית", שמעתין, גיליון 177 (כסלו תשע"א), עמ' 11-25.

פרופ' הרב נריה גוטל
נשיא מכללת "אורות"

חליפת מכתבים

בין א. בן יהודה לסרן הרב

נושא החודש
מחיי הראי"ה זצ"ל

יהודים דברו עברית!

כרזות קטנות וגדולות ניבטות מעל כל קיר ומעל כל דלת, בחנות המכולת ואצל הירוקן, בבית המרקחת ובחנותו של הסנדלר.

אבן מקיר תזעק, יהודים, דברו עברית! זה צו השעה. הייתה זו מלחמה להשלטת השפה העברית, ואכן השפה העברית חגגה את ניצחונה, על כך אין עוררין. היה זה בתקופת טרום מדינה, לארץ הגיעו עולים מארצות שונות, כשכל קבוצה דוברת בשפת המדינה ממנה הגיעה, בליל של שפות נשמע מכל עבר.

יש לעשות מעשה ולפעול בנחישות להשלטת שפה אחת על כולם, זה היה היעד של "ועד הלשון" - "לדבר עברית למן הפרופסור המרצה באוניברסיטה ועד הפועל והאיכר החורש בתלם באדמת המולדת". כך הוקם "גודו מגני השפה" בהשראתו של אליעזר בן יהודה מחיה הלשון ומחדשה.

אנשי הגדוד גייסו תרומות, הוציאו עלוני הסברה, פעלו ביושבים ובמוסדות וניהלו מאבק נמרץ ללא פשרות להשלטת השפה. חברי הגדוד צעדו בשכונות וברחובות וכל המדבר לוועזית פנו אליו: "עברי, דבר עברית!" ולא תמיד בנועם. לא אחת הם הפריעו באסיפות שלא נוהלו בעברית, לעיתים בצורה אגרסיבית.

משוררנו הלאומי ח.נ. ביאליק אשר כיהן כחבר נשיאות "ועד הלשון העברית" נתפס בעודו מהלך בנחת ברחוב אלנבי בתל אביב, עם ידידו, ראש עיריית ת"א, מאיר דיזנגוף, כששניהם שוחחו בריש גלי במאמא לשון - באדיש, רחמנא ליצלן.

על זאת ננף ביאליק ע"י צעיר מחברי הגדוד להגנת השפה, ביאליק שילח את הצעיר ל"עזאזל". הצעיר הנעלב הגיש נגדו תביעה בבית משפט השלום וביאליק טען:

אפשר שהמילה חריפה קצת לפי הפירוש הרגיל של מילה זו בשוק, אבל לפי פירושה המדויק - הוא שם הר במדבר יהודה לא רחוק מירושלים, והמקום הזה מכובד לטיוול בשביל אותו צעיר...

גם הרופא והמשורר הנודע שאול טשרניחובסקי נתפס כשהוא דובר לוועזית ובעיקר מדבר רוסית וכל זאת בעיר העברית הראשונה תל אביב. גודו מגני השפה שלחו אליו מכתב נזיפה על ההשפעה השלילית של מעשיו ודרשו ממנו לתקן עוות זה בעתיד. ד"ר טשרניחובסקי אישר את קבלת המכתב, אך אוי לאותה בושה חתימתו על המכתב הייתה ברוסית...

בארכיון האוניברסיטה העברית נמצאה פניה מטעם גודו מגני השפה אל מרן הראי"ה להצטרף לנאמני אגודתם כאישיות חשובה ומרכזית וזה לשונו: "לכבוד הרב הגדול א.י. הכהן קוק שליט"א ראש רבני ארץ ישראל,

הננו מתכבדים לפנות בזה לכבוד מעלתו בהבעת משאלתנו מכבודו שיירשם כחבר - תומך לגדודנו הלוחם את מלחמת שפתנו הקדושה בארצנו". "שפתנו הקדושה" כך כינוה בפנייתם. האם זוהי נקודת המוצא להתייחסותנו גם היום? מן הסתם עם הזמן הפכה השפה לחלק טבעי מאיתנו.

שושנה רייך

"בית הרב" ירושלים ת"ו

בגיהודה שמח:
שביתה על טהרת העברית
הוציא: **בית השו"ן, איתמ"ש לחורבן (1906)**

תביעת הברון מאכרי זכרון-יעקב:
דברו עברית - זירגון זה רע
הוציא: **בני אייר איתמ"ש לחורבן (1893)**

סרן
לשון הנצחית הישנה והחדשה
מאת: **סרן**
הוציא: **הוצאת הראשון, בני נגור**
שנת ארבע מאות ב' סביל' ש"ס
מאת: **סרן**, יצא לאור בברלין
בבית הדפוס: **המרים** תחילת ש"ס
הוציא: **מגשר**, להשגת טראשית
ווציא: **ל' פי היצגות**
Langenscheidt'sche Buch-
verlag Berlin-Schlesier, Hahn-
strasse, 29, 30.

מגד ירחים
עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
betharav@zahav.net.il www.moreshet.co.il/beit-harav
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

ט"ד מנ"א תרע"ו, רחובות* ת"ו

לכ' החכם המפורסם מר א' בן יהודה

אתכבד להשיבו על שאלתו כפי יכלתו פה, שהנינו מחוסר ספרים. בספרי האחרונים נמצא השימוש במלת "הכשר" למובן תעודה לענין איסור והיתר, בחיי אדם הלכות פסח, כלל קק"ז, סעיף ג', בלשון כתב הכשר, ובשערי תשובה אורח חיים סי' תס"ע סקט"ו הובאו דבריו, ומעוד ספר, ושם כתוב ג"כ המלה "הכשר" בלא סמיכות מלת "כתב" על מובן הנ"ל.

כמדומה לי שימצא כב' לשונות "הכשר" "הכשרים" לשימוש תעודות הנ"ל בשו"ת מוהר"י ענזל, ובשו"ת תורת חסד להרב מלובלין, ובספר קטן פרי עץ הדר, תשובות מהג"ר שלמה קלוגר ועוד רבני הדור ההוא, ובשו"ת זכר יהוסף להגרי"י זכרי' משאווייל, כולם בענין האתרוגים המורכבים, ובספר **עטור סופרים חלק שני, שנדפס ממני בשנת תרמ"ח-ט ג"כ בענין זה**. כמוכן השו"ת הם בחלק אורח חיים ואינם תחת ידי לציין המקומות בדיוק.

והשימוש במילה "הכשר" לריבית הנלקחת ע"פ דרך היתר, כמדומה שנמצאת למכביר בשו"ת הספרדים, ואינם תחת ידי כעת. יראה נא כב' במב"ט, מוהר"ט, כנסת הגדולה, ברכי יוסף, רשד"ם וכי"ב, בהלכות ריבית והלכות צדקה, אם זכרוני לא יטעני דומה אני שימצא מלה זו להוראה הנדרשת איזה פעמים. מסיבות צדדיות נתאחרת תשובתי, ואת כב' הסליחה.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

* הרב שהה בחופשה ברחובות

ירושלים כ"א אב תתמב לחרבן

אדוני הרב הגדול

חן חן בעד תשובתו. לצערי היא באה באחר זמן וכבר הדפסתי את הדף ששם היה ערך הכשר, והנחתי את הדבר בלי מראה מקום, אעפ"כ אולי עוד אוכל לתקן. את חטאי אני מודה. לא קראתי את ה"חיי אדם", ר"ל לא קראתי לשם מלאכתי אעפ"י שלמדתיו בילדותי. פעמים שלש לקחתיו בידי והתחלתי לקרוא בו, אך אחר קראי שתים שלש דלתות לא יכלתי לגבור על קצר רוחי והנחתי מידי, והנני רואה כי נענשתי, ועתה אתקן המעוות.

בשערי תשובה מצאתי המלה. אעפ"י שקראתי שו"ת הספרדים ולא הרגשתי במלת הכשר לענין רבית, אעפ"כ אחפש עוד שם... בכלל ארשה לי מעת לעת לפנות אל אדוני בדבר הלכה, וחן חן למפרע.

מכבודו בן יהודה

ירושלים צום גדליה ג' בלפור

מדרש

הלשון העברית, לכבוד הרה"ג אברהם יצחק הכהן

אדוני הרב הגדול,

אולי יוכל אדוני לבאר לי היטב כוונת המלה ממעטת במשנה עדיות פרק א, א ממעטת על יד וכו'. עיינתי בפרוש הגמרא, וכמו"כ בפרוש הרמב"ם וכו' ולא עמדתי על עקר כוונת המלה כאן. וחוץ, ויזכה לשנים רבות טובות ומבורכות.

ברגשי כבוד, א. בן יהודה

ג' שבט ה' בלפור

אדוני הרב הגדול מהר"א קוק,

יש לי לשאול את כבוד מעלתו פרוש בדבר הלכה ורצוני לבא אל אדוני הרב כמנהגי בכל פעם, ואבקש מאדוני הרב להודיעני ע"י המוכ"ז אם אוכל לבא אליו עתה, ואם אין יקבע נא לי שעה אחרת. וחוץ, חן.

ברגשי כבוד

בן יהודה

מחילה שכתבתי לו על פסת ניר ובלי מעטפה, כי נחוץ אני.